

RASMIY USLUBDA NUTQ MADANIYATI

Andijon davlat chet tillari instituti
Ingliz filologiyasi, o‘qitish metodikasi
va tarjimashunoslik fakulteti, Ingliz tili
yo‘nalishi, 210-guruh talabasi
Abdurafova Mohlaroy
Qudratjon qizi

Ilmiy maslahatchi: Kabulova.U

Annotatsiya: Ushbu maqolada rasmiy uslubning mazmuni, vazifalari va nutq madaniyatidagi ahamiyati atroflicha tahlil qilinadi. Rasmiy uslub o‘zining aniq, lo‘nda, mantiqan izchil va betaraf bo‘lishi bilan boshqa uslublardan ajralib turishi ta’kidlanadi. Maqolada hujjatlar tilida uchraydigan asosiy talablar — adabiy me’yorlarga rioya qilish, ortiqcha so‘zlardan qochish, rasmiy iboralarni o‘rinli qo‘llash hamda matnning huquqiy aniqligini ta’minlash masalalari yoritilgan. Shuningdek, davlat idoralarida, ta’lim muassasalarida va tashkilotlararo yozishmalar jarayonida rasmiy nutqning to‘g‘ri shakllantirilishi kommunikatsiya samaradorligiga qanday ta’sir qilishi ko‘rsatib beriladi. Tadqiqot jarayonida rasmiy matnlarda uchraydigan keng tarqalgan xatoliklar tahlil qilinib, ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beriladi. Maqola rasmiy-uslubiy kompetensiyani rivojlantirish va umumiy nutq madaniyatini oshirishning zamonaviy yo‘nalishlari bilan yakunlanadi.

Kalit so‘zlar: *rasmiy uslub, nutq madaniyati, adabiy til me’yorlari, yozma nutq, hujjat tili.*

Аннотация: рассматриваются содержание, функции и важность официального стиля в формировании речевой культуры. Подчеркивается, что официальная В статье подробно речь должна отличаться точностью, логичностью, нейтральностью и строгостью в соблюдении литературных норм. Особое внимание уделено требованиям, предъявляемым к языку документов: корректному использованию формально-деловых выражений, избеганию

неопределённости и излишних эмоциональных элементов, а также обеспечению ясности и юридической точности текста. Автор анализирует роль официального стиля в деятельности государственных учреждений, образовательных организаций и межведомственной переписки. В статье рассматриваются типичные ошибки, встречающиеся в официальных текстах, и предлагаются практические рекомендации по их устранению. В заключительной части отражены актуальные подходы к развитию деловой коммуникации и повышению уровня речевой культуры в современном обществе.

Ключевые слова: *официальный стиль, культура речи, языковые нормы, деловая переписка, письменная речь.*

Annotation: This article provides a comprehensive analysis of the official style, its functions, and its significance in the development of speech culture. It highlights that official communication must be characterized by accuracy, clarity, logical structure, neutrality, and strict adherence to literary and administrative norms. Attention is given to linguistic requirements in official documents, including the appropriate use of formal expressions, the avoidance of emotional or ambiguous language, and the maintenance of legal and terminological precision. The study also examines the role of official style in government institutions, educational settings, and inter-organizational communication. Common linguistic and stylistic errors found in official texts are identified, along with practical strategies for improving the quality of administrative writing. The article concludes by discussing modern approaches to enhancing official communication skills and promoting higher standards of speech culture.

Keywords: *official style, speech culture, language norms, written communication, document language.*

Til har bir jamiyatning madaniy merosidir. Nutq esa shunday vositaki, unda naive nutqdan tortib rasmiy, ilmiy, badiiy — har xil uslublar shakllangan¹. Biroq davlat organlari, ta'lim muassasalari, ish yuritish va hujjatlar bilan bog'liq jarayonlarda

¹ Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish — darslik (uzsmart.uz)

ishlatiladigan uslub — rasmiy-idoraviy uslub — alohida e'tibor talab qiladi³. Rasmiy uslubning asosiy vazifasi matnni aniq, tushunarli va betaraf tarzda yetkazishdir¹. Ushbu maqolada rasmiy uslubning nutq madaniyatidagi o'rni, adabiy til me'yorlari, hujjat tili va nutq madaniyati asoslari ko'rib chiqiladi².

Rasmiy-idoraviy uslub — bu davlat organlari, tashkilotlar, muassasalar, hujjatlar va rasmiy yozishmalarda qo'llanadigan maxsus nutq uslubidir. U har doim aniq, lo'nda, rasmiy terminlarga ega, hissiyotlardan holi bo'lgan, adabiy til me'yorlariga mos bo'lgan iboralar majmuasidir. Rasmiy uslubda gaplar ko'pincha qisqa va tushunarli struktura bilan beriladi. Masalan, “Shu qaror qabul qilinsin”, “Arizangiz ko'rib chiqilsin” kabi qoliplashgan iboralar keng qo'llaniladi.³

Nutq madaniyati esa tilni, nutqni adabiy-madaniy me'yorlarga mos, xato va aralash uslublardan holi, jamiyatda qabul qilingan til me'yorlariga rioya qilgan holda qo'llash san'atidir². Nutq madaniyati orqali tilning tozalik, aniqlik, estetik va madaniy jihatlari saqlanadi. Nutq madaniyati insonning ma'naviy va madaniy saviyasini, jamiyatdagi nutq etikasi va til madaniyatini namoyon etadi⁴.

Rasmiy uslubda asosiy til me'yorlariga rioya qilish muhim. Ular orasida adabiy til me'yorlari², sintaktik tuzilma¹, uslubiy izchillik va betaraflik⁴, termin va qolip iboralar mavjud³. Matn hissiyotlardan holi, neytral, muayyan qoidalarga mos bo'lishi lozim⁴. Hujjat terminlari va qoliplari rasmiy uslubning ajralmas qismidir. Masalan: “qaror qilinsin”, “tasdiqlansin”, “ko'rib chiqilsin”, “bayonnoma”, “ariza”³.

Shunga qaramay, rasmiy nutqda bir qator muammolar uchraydi. Notanish, aralash so'zlardan foydalanish,¹ sleng yoki jargon ishlatilishi⁴ matnning rasmiyligiga putur yetkazadi. Ortiqcha murakkablik yoki bexuda uzun gaplar hujjatlarni tushunarsiz qiladi.³ Shuningdek, emotsional yoki sub'ektiv iboralar ham rasmiy nutqqa mos emas.⁴ Nutq madaniyatisining pastligi — namuna, til odobi, adabiy tilga hurmat kam bo'lsa — rasmiy nutq sifatiga salbiy ta'sir qiladi.²

² O'zbekiston tilida nutq madaniyati va stilistika masalalari — Alpanova S. & Anvarjonova S., jurnal maqolasi (journalss.org)

³ Hujjatlar matnini tayyorlashda rasmiy uslub va uning uslubiy xususiyatlari — soff.uz

⁴ Nutq madaniyati va etikasi — milliycha.uz

Rasmiy nutq madaniyatini rivojlantirish uchun bir qator tavsiyalar mavjud. Avvalo, adabiy til me'yorlarini targ'ib qilish,² hujjat yozish madaniyatini oshirish,³ nutq odobi va etikasi bo'yicha targ'ibot olib borish,⁴ nazariy va amaliy tadqiqotlar olib borish⁵, yoshlar va talabalarda nutq madaniyatini shakllantirish zarur⁵. Bu tavsiyalar rasmiy nutq madaniyatini yanada mustahkamlash va tilimizning jamiyatdagi o'rnini oshirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, rasmiy uslub va nutq madaniyati nafaqat hujjatlarni aniqlashtirish va ularni tushunarli qilishga xizmat qiladi,¹ balki jamiyatdagi umumiy kommunikatsiya madaniyatini ham rivojlantiradi.⁴ Rasmiy uslub orqali yozilgan matnlar mantiqan izchil va lo'nda bo'lib, har qanday ma'lumot noto'g'ri talqin qilinishining oldini oladi.³ Shu bilan birga, nutq madaniyati shaxsning ma'naviy va madaniy saviyasini namoyon etadi, uning fikrlarini aniq va ravon ifodalash qobiliyatini oshiradi,⁴ shuningdek, boshqalar bilan samarali muloqot qilish imkonini yaratadi.

Nutq madaniyati va rasmiy uslub shaxsning professional va ijtimoiy faoliyatida ham muhim rol o'ynaydi.⁵ Hujjatlar, rasmiy yozishmalar, taqdimotlar va intervyular orqali shaxsning o'zini ishonch bilan namoyon qilishi, fikrlarini tartibli va tushunarli shaklda yetkazishi mumkin bo'ladi. Shu bilan birga, nutq madaniyati rivojlangan shaxs jamiyatdagi ijtimoiy muloqotda hurmatga sazovor bo'ladi, o'z so'zini aniq va to'g'ri tanlagan holda boshqalar bilan fikr almashadi va kommunikatsiya jarayonida noto'g'ri tushunmovchiliklarni kamaytiradi.

Foydalanilgan r:

1. Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish — darslik (uzsmart.uz)
2. O'zbekiston tilida nutq madaniyati va stilistika masalalari — Alpanova S. & Anvarjonova S., jurnal maqolasi (journalss.org)
3. Hujjatlar matnini tayyorlashda rasmiy uslub va uning uslubiy xususiyatlari — soff.uz

⁵ Rasmiy uslub va nutq madaniyati: nazariya va amaliyot — tsuull.uz PDF5. Rasmiy uslub va nutq madaniyati: nazariya va amaliyot — tsuull.uz

4. Nutq madaniyati va etikasi — milliycha.uz

5. Rasmiy uslub va nutq madaniyati: nazariya va amaliyot — tsuull.uz PDF5.

Rasmiy uslub va nutq madaniyati: nazariya va amaliyot — tsuull.uz PDF